

A glance to the development of Buddhist Studies in the West

Alireza Rikhtegaran¹ | Abolfazl Mahmoodi² | Fateme Lajevardi³

1. PhD Student In Comparative Religion and Mysticism, Islamic Azad University, science and research branch, Tehran. Iran.
2. Corresponding Author: Associate professor, department of comparative religion and mysticism, Islamic Azad University, science and research branch, Tehran. Iran. E-mail: amahmoodi5364@gmail.com
3. Assistant professor, department of comparative religion and mysticism, Islamic Azad University, science and research branch, Tehran. Iran.

Article history: Received 18 July 2020; Received in revised form 4 March 2023; Accepted 13 March 2023; Published 22 September 2024

Abstract

Studies concerning buddhism came into existence through west's attention in the teachings and ideas of the east and getting interested in studying and understanding cultures and sensible and popular beliefs to the people of the east. This is what is now known with the term orientalism. Now the question is what is the history and orientation of that part of orientalism devoted to the buddhist study? The present study with descriptive-explanative approach using library tools has examined the origin and different periods of this knowledge as an academic discipline in the world. Based on this research, the first encounters with buddhism date back to ancient times. The time which mostly greek race historians referred in their works to the land of india and prevalent cultures of it. These studies did not have an academic and scientific form till early nineteenth century. However, with the establishment of research foundations, and the emergence of prominent scholars and orientalists, the nature of these studies changed. Discovering of many and ancient texts from sanskrit and pāli buddhist literature and transferring them to europe and translating them have strengthened and formalized these studies and also made it more scientific in shape of an academic discipline.

Keywords: history of buddhist studies, the first encounters of the west, buddhist studies periods, sanskrit and pāli literature

1. Introduction

The history of Buddhism goes back to more than two thousand and five hundred years ago. The prevailing suspicion is that the Buddha was born during the reign of Bimbisara (558bc – 491bc), one of the kings of the Magda empire. When a prince was born in an aristocratic family belonging to the Kshatriya class (In Sanskrit: Kṣātra). In various sources, his descent and race are known from a tribe called Shakya (In Sanskrit: śākya). The nickname given to him, Shakyamuni (In Sanskrit: śākyamuni) means saint or sage of Shakya tribe. The ritual that he offered was based on the principle of compassion and altruism and all sentient beings and even non-sentient beings' liberation, and especially on breaking the rules of the ruling discriminatory class system. Due to these characteristics, Buddhism was expanded outside of India and hundreds of thousands of people followed it. So that during the reign of Ashoka (304bc - 232bc), who is the most influential person after Buddha in the history of this religion, this religion became the official religion of India.

1.1. Research Methodology

The approach of this article is descriptive. The research with such an approach has investigated the Buddhist religion and its study in a science called "Buddhist studies". Also, this science and its different periods have been described over time. The library method and referring to reliable western sources and extracting from them is a tool that this research has used to explain and collect

Journal of Subcontinent Researches, Vol. 16, No.47, 2024, pp.97-110.

DOI: 10.22111/jsr.2023.35088.2094

© Rikhtegaran, A., Mahmoodi, A., Lajevardi, F.

Publisher: University of Sistan and Baluchestan

information about its topic. The attitude of this research is a historical-analytical view. In terms of time, although the background of the discussion includes ancient Greece, but it has been more considered in the last three centuries when this field took an academic form. In this research, the western world means Europe in the modern era.

2. Discussion

Among the religions of India, Buddhism has a high rank. This rank has been achieved as a result of supporting all classes of society and including those who were considered inferior and even impure in the previous system. Also, its considerable expansion and development, outside borders of Buddha's motherland, in countries such as Sri Lanka, Tibet, China and Japan, as well as its spread in large parts of Asia and now in Europe and America, made it a great religion and caused this religion to have many followers. For this reason, this religion is still one of the living religions of the world.

In general, about 'Buddhist Studies', it can be said that the familiarity of Westerners with Buddhist Studies took place in two stages. In the first stage, tourists, businessmen and non-academic guilds got acquainted with Buddhism, and in the second stage, educated and academic people. The second phase started with the Orientalism movement and was a part of it, and eventually the collection of these studies became an independent academic discipline. In result of that the sacred texts of this religion translated into the languages and dialects common in the new regions, and were available to different interpreters with different tastes and cultural backgrounds. Each of these commentators described and interpreted those texts in their own way. The result of such events was the emergence of very important and extensive works alongside to the main texts of the Buddhist religion as a subsidiary and their appendix. Also, the combination of Buddhist teachings with the native teachings of the lands that accepted this religion led to the emergence of new ideas and schools. Therefore, in the Buddhism, on the one hand, we are confronting the teachings that formed the core of this religion, and on the other hand, we are facing the ideas and thoughts that are common in the areas where this religion has gained influence.

3. Conclusion

With the passage of time and the emergence of a wide range of orientalist and rising of various theories, the field of Buddhist studies turned into one of the most important areas of discussion and thought in the field of human sciences. This branch of studies refers to a field of human sciences that extensively examines the region of Buddha on the basis of scientific methods (Science Based). Now, considering the work done, Buddhist research and studies can be summarized in four axes:

1. Studies of the Sanskrit tradition among the collection of Sanskrit Buddhist texts from Nepal and their distribution in different libraries in India and Europe by B. H. Hodgson (1821 to 1841)
2. Studies of Tibetan texts and at the same time the publication of the English-Tibetan dictionary by Cosuma de Cruz (1834).
3. Studies of Pali texts through the publication of English-Nepali dictionary by R. C. Childers (1875) and the establishment of the Pali Texts Society (1881).
4. Studies of Chinese texts since the publication of the book A Catalog of the Chinese Translation of the Buddhist Tripitaka (1883) by Nanjō Bun'yū (1849-1927).

Nowadays, new approaches such as Anthropological and Linguistic attitudes, or approaches in which Buddhism is desired in a specific area have been added to these studies.

In a nutshell Buddhism is a universal phenomenon that is not limited to a specific region. The religion founded by the historical Buddha had the ability to mix with other cultures and ideas. This has caused the religion of Buddhism to become a world religion with great scope and breadth. In few cases, Buddhist ideas have been in opposition to and incompatibility with local ideas of different regions. Therefore, the dignity of studies related to Buddhism is not the only study of this religion in the motherland and in its original form. This type of studies is as extensive as this religion itself, and like it, it is a global phenomenon.

Studies related to Buddhism today as an interdisciplinary research field has brought together other disciplines such as history, archeology, linguistics, philosophy, art, etc. The secret is that all these disciplines have examples and manifestations in Buddhism, each of which deserves separate attention and care. Taking into account the interdisciplinary aspect of Buddhist studies helps to better understanding this religion and studies and researches in this field.

4. References

- App, U. (2010). **The Birth of Orientalism**, University of Pennsylvania Press, Pennsylvania.
- Baumann, M. (2004). **Europe**, Encyclopedia of Buddhism, Robert E Buswell (ed.), vol 1, USA, Thomson Gale Publications.
- De Jong, J.W. (1976). **A Brief History of Buddhist Studies in Europe and America**, Bharat- Bharati Publications, New Delhi.
- Hakimifar, Kh. (2019). **the principle of dependent origination; the foundation for peace**, Subcontinent Researches, 11(36): 33-52.
- Harris, E. J. (2006). **Theravāda Buddhism & The British Encounter**, Routledge, London & New York.
- Hunter, W. W. (1907). **A Brief History of The Indian Peoples**, Clarendon Press, Oxford.
- Jaini, P. S. (2012). **Buddhist Studies In Recent Times**, 2500 Years of Buddhism, P.V Bapat (ed.), New Delhi, Publications Divisions.
- Knox, R. (1681). **An Historical Relation of The Island Ceylon**, Royal Society, London.
- Laufer, B. (1917). **Burkhan**, Journal of The American Oriental Society, no 36, James a Montgomery, George c o hass, Ch. (eds.). no 36, USA, American Oriental Society.
- Lopez, D. S. (2005). **Buddhist Studies**, Gale Encyclopedia of Religion, Lindsay Jones (ed.), vol 2, USA, Thomson Gale Publications.
- Marco Polo. (1871). **The Book of The Ser Marco Polo**, Henry Yule (trans), vol 2 London, John Murray Publications.
- McCrimble, J.W. (1877). **Ancient India as Described by Megasthenes & Arrian**, Trümber & Co, London.
- Nariman, G.K. (1923). **Literary History of Sanskrit Buddhism**, Indian Book Depot, Bombay.
- Neal, D. (2014). **The Life & Contributions of CAF Rhys Davids**, The Journal Of The Sati Centre For Buddhist Studies, gil fronsdal, Jeff hardin (eds.), vol 2, California, the sati press.
- Rawlinson H.G. (1916). **Intercourse Between India & Western World**, Cambridge University Press, Cambridge.
- Renan, E. (1877). **Studies In Religious History**, Scribner & Welford, New York.
- Reynolds, F. E., Hallisey, Ch. (1987). **Buddhism: An Overview**. Gale Encyclopedia of Religion, lindsay, jones (ed.) vol 2, USA, Thomson Gale Publications.
- Rhys Davids, C. (1932). **A Manual of Buddhism**, The Sheldon Press, London.
- Ridding, C.M., Tin, Pe Maung. (1923). **Obituary: Professor T.W Rhys Davids**, vol 3, Bulletin Of The School Of Oriental Studies, London, University Of London.
- Silk, J. A. (2004). **Buddhist Studies**, Encyclopedia of Buddhism, Robert E buswell (ed.), vol 1, USA, Thomson Gale Publications.
- The Jātaka Or Stories of The Buddha's Former Births**. (1901). e.b cowell (ed.), W.H.D Rouse (trans.), vol 3, Cambridge, Cambridge University Press.
- Wolfgang Schumann, H. (1976). **Buddhism: An Outline of Its Teachings and Schools**, Rider and Company, London.
- Younghusband, F. (1910). **India & Tibet**, John Murray Publications, London.
- Ziyayi, S.A. (2015). The influence of buddhism on the iranian sufiism, **Subcontinent Researches**, 6(21): 99-118.

Cite this article: Rikhtegaran, A., Mahmoodi, A., Lajevardi, F. (2024). A glance to the development of Buddhist Studies in the West. *Journal of Subcontinent Researches*, 16(47): 97-110. DOI: [10.22111/jsr.2023.35088.2094](https://doi.org/10.22111/jsr.2023.35088.2094)

نگاهی به سیر مطالعات بودایی در غرب

علیرضا ریخته‌گران^۱ | ابوالفضل محمودی^۲ | فاطمه لاجوردی^۳

۱. دانشجوی دکتری رشته ادیان و عرفان تطبیقی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.
۲. نویسنده مسئول: دانشیار گروه ادیان و عرفان، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. ایمیل: amahmoodi5364@gmail.com
۳. استادیار گروه ادیان و عرفان تطبیقی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.

چکیده

مطالعات مربوط به دین بودا همراه با توجه غربیان به اندیشه‌های شرق و نیز پیداشدن علاقه به بررسی و فهم فرهنگ‌ها و عقاید بارز و پرتطرف‌دار نزد مردم مشرق‌زمین به وجود آمد و این چیزی است که امروزه با اصطلاح شرق‌شناسی شناخته می‌شود. حال پرسش این است که آن بخش از شرق‌شناسی که به مطالعات دین بودا اختصاص یافته، چه سابقه و سیری داشته است؟ تحقیق پیش‌رو با رویکرد توصیفی-تحلیلی و با به‌کارگیری ابزار کتابخانه‌ای، سیر پیدایش و دوره‌های مختلف این دانش به‌عنوان یک رشته آکادمیک در جهان را بررسی کرده است. براساس پژوهش حاضر، نخستین آشنایی‌ها با دین بودا به دوران باستان بازمی‌گردد؛ زمانی که مورخان عمدتاً یونانی تبار در آثار خود به سرزمین هند و فرهنگ‌های رایج در آن اشاره کردند. تا اوایل قرن نوزدهم این مطالعات شکل آکادمیک و علمی نداشت؛ اما با تأسیس بنیادهای تحقیقاتی و ظهور محققان مستشرقان برجسته، ماهیت این مطالعات تغییر کرد. کشف متن‌های فراوان و کهن از ادبیات سانسکریت و پالی موجب شد تا دین بودا نزد اروپاییان بهتر شناخته شود و به ترجمه متون آن اهتمام ورزند. همه این‌ها به رسمی و علمی‌تر شدن این مطالعات به‌شکل یک رشته آکادمیک مدد رساند.

واژه‌های کلیدی: سابقه مطالعات دین بودا، اولین برخوردهای غرب، دوره‌های مطالعات دین بودا، ادبیات سانسکریت و پالی

۱- مقدمه

تاریخ و حکایت دین بودا که امروزه در سراسر دنیا نزدیک به ششصد میلیون نفر پیرو دارد به بیش از دو هزار و پانصد سال پیش برمی‌گردد؛ زمانی که شاهزاده‌ای در یک خانواده اشرافی متعلق به طبقه کشتریه (Kshatriya In Sanskrit: Kṣatra) از سلسله پادشاهی مگده (Magadha Kingdom) به دنیا آمد. البته برای تولد بودا تاریخ دقیقی که مورد اتفاق همگان باشد نمی‌توان عرضه کرد و آرا و انظار در این باره بسیار است. باین‌حال ظن غالب بر این است که وی در زمان فرمانروایی بیمیسارا (Bimbisara 558 b.c.- 491 b.c.) از پادشاهان امپراتوری مگده چشم به جهان گشوده است. علاوه‌براین در منابع مختلف، تبار و نژاد وی از قبیله‌ای به‌نام شاکیه (Shakya In Sanskrit: śākya) دانسته شده است. لقبی هم که به وی داده شده، یعنی شاکيامونی (Shakyamuni In Sanskrit: śākyamuni)، به‌معنای قدیس یا فرزانه قبیله شاکیه است. آیینی که او سعی داشت

مطالعات شبه‌قاره، دوره ۱۶، شماره ۴۷، ۱۴۰۳، صص ۹۷-۱۱۰.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۴/۲۸ تاریخ ویرایش: ۱۴۰۱/۱۲/۱۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۲۲ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۷/۰۱

استاد: ریخته‌گران، علیرضا؛ محمودی، ابوالفضل؛ لاجوردی، فاطمه. (۱۴۰۳). نگاهی به سیر مطالعات بودایی در غرب، مطالعات شبه‌قاره، ۱۶(۴۷)، ۹۷-۱۱۰.

DOI: [10.22111/jsr.2023.35088.2094](https://doi.org/10.22111/jsr.2023.35088.2094)

ناشر: دانشگاه سیستان و بلوچستان

© ریخته‌گران، علیرضا؛ محمودی، ابوالفضل؛ لاجوردی، فاطمه.

با زبانی ساده برای همگان شرح و توضیح دهد، بر مبنای اصل شفقت و نوع دوستی و رهایی همه موجودات دارای شعور و حتی غیر ذی شعور و مخصوصاً برهم زدن قواعد و نیز نظام طبقاتی تبعیض آمیز حاکم استوار بود. در نظام‌های دینی گذشته، نجات تنها برای طبقه خاصی مقدور بود؛ اما در آیین بودا رهایی از راه معرفت برای همگان ممکن شد (حکیمی‌فر، ۱۳۹۸: ۳۴).

گسترش و نفوذ دین بودا در کشورهای دیگر با ورود زبان، فرهنگ، اندیشه، ادبیات و از همه مهم‌تر، متون مقدس آن همراه بوده است. اندکی نگذشت که این متون مقدس به زبان و گویش‌های رایج در مناطق جدید ترجمه شد و در اختیار مفسران مختلف با بن‌مایه‌های فرهنگی و عقیدتی گوناگون قرار گرفت. هر کدام از این مفسران به شیوه خود آن‌ها را شرح و تفسیر کردند. نتیجه چنین رویدادهایی پدید آمدن آثاری بسیار مهم و گسترده در کنار متون اصلی دین بودا و در حکم متمم (Subsidiary) و ضمیمه آن‌ها بود. همچنین تلفیق آموزه‌های بودایی با آموزه‌های بومی سرزمین‌هایی که این دین را پذیرفتند، موجب به وجود آمدن عقاید و مکتب‌های جدید شد. بنابراین در دین بودا از یک طرف با تعالیمی روبه‌رو هستیم که هسته اولیه این دین را شکل داده و از طرف دیگر با اندیشه‌ها و تفکرات رایج در مناطقی که این دین در آن‌ها نفوذ پیدا کرده مواجه هستیم. دین بودا مذهبی است با تاریخی مشخص، بنیان‌گذاری شناخته شده و اندیشه‌ها و آموزه‌های خاصی که به بودا نسبت می‌دهند. در رویکردهای متعدّد مطالعات و تحقیقات مربوط به این دین، همیشه شخصیت بودا و آموزه‌های او نقش بنیادین داشته است. به طوری که «در مطالعات بودایی چه به دست راهبان بودایی در صومعه‌های آسیا و چه به دست محققان در آکادمی‌های اروپایی و آمریکایی، همیشه به شخص بودا و آموزه‌های او به عنوان مبدأ و منشأ تعریف دین بودا می‌نگریسته‌اند» (Lopez, 2005: 1310).

۱-۱- بیان مسئله (بحث و بررسی)

حال پرسش‌های پیش‌رو این است که جهان غرب از چه زمانی با سرزمین هند و سنت‌های رایج در آن از جمله دین بودا آشنا شد و اولین برخوردها از چه نوعی بوده است؟ مطالعات مربوط به بررسی جنبه‌های مختلف دین بودا کدام است؟ و این مطالعات به ویژه در غرب از چه زمانی آغاز شد و چه سیری را پشت سر نهاده است؟ دستیابی به متن‌ها و نسخه‌های باستانی نوشته‌های دین بودا، ارسال آن‌ها به غرب و ترجمه و بررسی آن‌ها چه تأثیری در گسترش و بسط مطالعات دین بودا داشته است؟

۱-۲- اهداف و ضرورت تحقیق

در تحقیق پیش‌رو، تاریخ و جنبه‌هایی از دین بودا به طور مختصر بیان شده است. همچنین از آنجاکه برای مخاطب فارسی‌زبان علاقه‌مند به موضوع اصلی این مقال، کار تحقیقاتی متمرکز بر بررسی شکل‌گیری و سیر مطالعات دین بودا در غرب، به زبان فارسی، با گستردگی و تفصیل لازم یافت نشد، کار حاضر موجه به نظر می‌رسد. در این راستا توصیف و شرحی از اولین برخوردها و آشنایی‌های دنیای غرب با دین بودا و سرزمین مادریش هند عرضه خواهد شد. انعکاس چنین تماس‌هایی در سفرنامه‌ها و گزارشات سیاحان و مورخان ذکر می‌شود. پس از آن با هدف دنبال کردن سیر این مطالعات، به بررسی آن در قرون وسطی و عصر حکمرانی کلیسا در غرب خواهیم پرداخت. در ادامه، بحث را در قرن نوزدهم و بیستم میلادی، یعنی زمانی که این مطالعات شکل آکادمیک به خود گرفت، ادامه می‌دهیم و نقش متن‌های باستانی مکتب‌های مختلف دین بودا و نحوه دستیابی جامعه علمی غرب به آن‌ها توصیف خواهد شد. در آخر با هدف آشنایی بیشتر خواننده با این مطالعات توصیفی، چند تن از شخصیت‌های برجسته این رشته و نقش آنان در گسترش این مطالعات ذکر می‌شود.

۱-۳- روش تفصیلی تحقیق

رویکرد مقاله حاضر رویکرد توصیفی و تشریحی است. تحقیق با چنین رویکردی به بررسی دین بودا و مطالعه آن در علمی به نام «مطالعات مربوط به دین بودا» (Buddhist studies) پرداخته است. همچنین این علم و دوره‌های مختلف آن در طی زمان به شرح آمده است. پژوهش حاضر با روش کتابخانه‌ای و استناد به منابع معتبر غربی و فیش‌برداری از آن‌ها صورت گرفته است. نگاه به موضوع در این تحقیق، نگاه تاریخی-تحلیلی است. از لحاظ زمانی باینکه پیشینه بحث تا یونان باستان را دربر می‌گیرد؛ اما سه قرن اخیر که این رشته شکل آکادمیک به خود گرفته بیشتر مدنظر بوده است. همچنین منظور از دنیای غرب به لحاظ مکانی، اروپای دوران مدرن است.

۱-۴- پیشینه تحقیق

نویسنده معترف است به اینکه این موضوع نزد محققان غربی بیشتر مورد عنایت و توجه بوده و تلاش‌هایی در این حوزه شده است؛ اما به لحاظ سابقه تحقیق در میان مقالات فارسی، چنین موضوعی با گستردگی و تمرکز لازم، چندان پیشینه‌ای نداشته است. با این حال در خصوص دین بودا و جنبه‌های مختلف آن، در میان کتاب‌های فارسی چه تألیف و چه ترجمه، اهتمام‌هایی صورت پذیرفته است. در زبان فارسی از جمله می‌توان به آثار ع. پاشایی، کتاب تاریخ ادیان و عرفان داریوش شایگان، و همچنین کتاب تاریخ جامع ادیان نوشته جان بی. ناس و تاریخ ادیان میرچا ایلیاده اشاره کرد.

۲- مطالعات دین بودا

۲-۱- سرآغاز

مطالعات دین بودا برخلاف موضوع خود که عمری کهن دارد، به عنوان یک رشته آکادمیک عمر چندانی ندارد و جوان محسوب می‌شود؛ اما چنان‌که خواهیم دید، اولین برخوردها و آشنایی‌ها با آیین و باورهای بودایی در هند دارای قدمتی بسیار است و به دوران باستان برمی‌گردد. در واقع می‌بایست بین وقوع اولین ارتباط‌های دنیای خارج با این دین و شکل گرفتن مطالعات درباره آن در مقام یک رشته دانشگاهی، تفاوت قائل شد. اگر بخواهیم خلاصه بیان کنیم، می‌توان قرن نوزدهم میلادی را شروع این دست از پژوهش‌ها و تحقیقات در اروپا و مراکز معتبر علمی آن دانست. جهت آن هم این است که در این سده شمار بسیاری از آثار و متون بودایی به زبان‌های گوناگون نظیر سانسکریت، پالی، تبتی، چینی و... به همت و تلاش جمعی از محققان و علاقه‌مندان در مناطقی نظیر نپال و سریلانکا کشف و به اروپا ارسال شد و به این ترتیب اروپا از گنجینه‌ای نفیس و گران‌بها از ادبیات سانسکریت و پالی بهره‌مند شد. در این دوره باید از افرادی نظیر اوژن بورنوف (Eugène Burnouf, 1801-1852) و الکساندر کزوما دی کروز (Alexander Csoma De Kőrös, 1784-1842) یاد کرد که به خوبی اهمیت و ارزش متن‌های کشف‌شده را درک و شروع به مطالعه آن‌ها کردند. اما این همه سخن نیست و چیزی که امروزه در دانشگاه‌ها رشته مطالعات بودایی نامیده می‌شود، دارای پیشینه، تاریخ و دوره‌هایی است. ما در ادامه به چگونگی این سیر و تحولات آن خواهیم پرداخت.

۲-۱-۱- اولین آشنایی‌ها با دین بودا

اگر بخواهیم تاریخی از اولین تلاش‌ها برای شناخت بودا و دین او عرضه بداریم، باید به گذشته‌های دور، یعنی دوران قبل از ظهور مسیحیت و حدود قرن سوم و چهارم قبل از میلاد بازگردیم. «منابع محلی، تماس با این مذهب را از قرن‌های اول میلاد مسیح ذکر کرده‌اند. تماس‌هایی که گویا از طریق آسیای مرکزی صورت گرفته است» (ضیایی، ۱۳۹۳: ۱۰۰). دوره‌ای که می‌توان اولین ردپاهای آشنایی دنیای غرب با هندوستان و فرهنگ‌های آن دیار را نزد مورخان یونانی و لاتین تبار پیدا کرد. دوره‌ای که

در آن اطلاعاتی دربارهٔ این دین و به‌طور کلی شرق و جنوب آسیا در آثار مورخان و سفرنامه‌های کاشفان و سیاحان ملاحظه می‌کنیم.

۲-۱-۲- عصر باستان

در عصر باستان، اطلاعاتی که از هند و ادیان و فرهنگ‌های رایج در آن دیار، به‌خصوص دین بودا در دست بود، در آنچه که از سفرنامه‌ها و شرح‌حال‌های کشورگشایانی نظیر اسکندر کبیر (Alexander The Great, 356 b.c.- 323 b.c.) و یا سیاحانی نظیر مارکو پولو (Marco Polo, 1254-1324) به دست می‌آمد، خلاصه می‌شد. چنان‌که گذشت، اولین برخوردهایی که بین هندوستان و سرزمین‌های دیگر، مخصوصاً خارج از آسیا رخ داد، بر اثر روابط تجاری هند با کشورهای نظیر یونان و روم در حوزهٔ دریای مدیترانه بوده است. تاجران یونانی با کالاهای هندی نظیر پارچه‌ها و ادویه آشنایی داشته و همیشه تقاضای زیادی برای محصولات هندی، در سرزمین‌های آنان وجود داشته است. دربارهٔ این معاملات و روابط تجاری بین هند و کشورهای دیگر که بیشتر از طریق سفرهای دریایی صورت می‌گرفت و کالاهایی که دادوستد می‌شد، در برخی از کهن‌ترین منابع بودایی نظیر «جاتکه‌ها» (Jātakas) اطلاعاتی آمده است: «به‌خصوص اسناد و متون بودایی سرشار از اشارات به سفرهای دریایی است. ... کالاهایی که عمدتاً صادر می‌شد، عاج فیل، کتان، جواهرات و طلا و نقره بوده است» (Rawlinson, 1916: 5). برای مثال در یکی از جاتکه‌ها به نام «بابرو جاتکه» (Bāberu Jātaka) به رفت‌وآمد تاجران هندی به دربار بابر یا بابل اشاره شده است: «در آن زمان تعدادی از تاجران به پادشاهی بابل رفتند و با خود، در کشتی، کلاغی از آن دیار آوردند» (The Jātaka Or Stories Of The Buddha's Former Births, 1901: 83). علاوه‌بر حضور و رفت‌وآمد مستمر تاجران و بازرگانان، هندوستان از حضور افرادی که به کشف مناطق جدید علاقه داشتند و به ثبت و شرح مشاهدات خود می‌پرداختند، خالی نبوده است. هکاتیوس میلئوس (Hecataeus Of Miletus, 550 b.c.- 476 b.c.) قدیمی‌ترین شخصی است که در منابع مختلف نامش به‌عنوان اولین مورخ یونانی که از هند سخن گفته، آمده است: «برخی دادوستدهای غیرمستقیم ظاهراً بین هند و کشورهای مدیترانه‌ای از زمان‌های بسیار کهن وجود داشته است. اولین مورخ یونانی که صراحتاً از هند سخن می‌گوید، هکاتیوس اهل میلئوس است» (Hunter, 1907: 85).

نکته قابل‌ذکر دیگر در این دوره، یعنی حدود قرن چهارم قبل از میلاد، ورود اسکندر کبیر به هند در سال ۳۲۷ قبل از میلاد است که با همراهی جمعی از مورخان و دانشمندان یونانی برای درک بهتر شرایط و فرهنگ‌های رایج در سرزمین‌های جدید بوده است. از معروف‌ترین افرادی که با عنوان سفیر اسکندر وارد هند شد، مگاستنس (Megasthenes, 350 b.c.- 290 b.c.) نام داشت. یکی از مشهورترین و قدیمی‌ترین سفرنامه‌های عهد باستان، تحت عنوان «ایندیکا» (Indika)، به او منسوب است. مگاستنس در سفر خود به هند در ۳۰۰ قبل از میلاد از شهری به نام پاتلیپوترا (Pataliputra) دیدن کرده و مشاهدات و تجربیات خود را نوشته است که اکنون یکی از مهم‌ترین منابع مطالعهٔ هند باستان به‌شمار می‌رود (De Jong, 1976: 5). توصیفی که او از هند عرضه می‌کند، دارای جزئیات بسیار دقیق است. او به بیشتر جنبه‌ها و ویژگی‌های آن سرزمین از جمله تاریخ مردم آن، محیط و عوامل جغرافیایی، پوشش گیاهی و انواع جانورهای موجود، سبک زندگی مردم در مناطق مختلف، فرهنگ‌ها، اندیشه‌ها، آداب و رسوم و مذاهب مختلف رایج و پرطرفدار در آن می‌پردازد. به‌همین جهت اثر ماندگاری که وی خلق کرد برای قرن‌های متمادی برای اروپاییان بهترین منبع در شناخت و آشنایی با هند بوده است. «شرح وی از هند شاید بهترین توصیفی باشد که در طی مدت دو هزار سال، از سیصد قبل از میلاد تا هزار و هفتصد بعد از میلاد، به‌دست اروپاییان رسیده است» (Hunter, 1907: 88). متأسفانه این اثر طی قرن‌های گذشته از بین رفته، هرچند بسیار مورد استفادهٔ نویسندگان و محققان لاتین و یونانی‌تبار دوران باستان بوده، قطعاتی از آن در آثار مختلف به‌جای مانده و تا امروز محفوظ است. در میان قطعه‌هایی از ایندیکا که جی. دبلیو مک‌کریندل (John Watson McCrindle, 1825-1913) زبان‌شناس اسکاتلندی ترجمه

کرده است، می‌بینیم که مگاستنس هنگامی که به توصیف فلاسفه هندی پرداخته است، از دسته‌ای از آن‌ها سخن می‌گوید که از مفهوم بسیار متعال و گران‌قدری به نام بوت (Boutta) پیروی می‌کنند: «در میان هندیان نیز فیلسوف‌هایی هستند که از انگاره بوت متابع می‌کنند و آن را به سبب تقدس فوق‌العاده همچون یک خدا، تکریم می‌کنند» (McCrindle, 1877: 105). در قرن اول میلادی هم به یکی دیگر از مورخان و فیلسوفان یونانی یعنی پلوتارک (Plutarch, 46 a.d.- 120 a.d.) می‌رسیم. او هم در آثار خود اشاراتی به بوداییان و باورهایشان داشته است. پلوتارک یکی از قدیمی‌ترین منابع آشنایی یونانیان با مفاهیم بودایی محسوب می‌شود. وی درباره پادشاهی هندی-یونانی به نام مناندر (Menander Or Menandros) نوشته است. نام پادشاه آن در متنی بودایی با عنوان «میلیندپنه» (Milindapanha (Questions Of King Milinda)) ذکر شده است. «اطلاعات بسیار قدیمی درباره مباحثی چند از دین بودا در نوشته‌های فیلسوف یونانی، پلوتارک (قرن اول میلادی)، پیدا می‌شود. پلوتارک درخصوص مناندر، پادشاه هندی-یونانی، و گفتگوش با راهب بودایی ناگسِنه (Nāgasena) که در متن پالی میلیندپنه مستند شده، مطالبی نوشته است» (Baumann, 2004: 1186).

۲-۱-۳- قرن‌های اولیه میلادی

تقریباً ۵۰۰ سال بعد، کلمنت اسکندرانی (Titus Flavius Clemens Or Clement Of Alexandria, 150 a.d.- 215 a.d.) متکلم و متاثره یونانی اواسط قرن دوم و اوایل قرن سوم میلادی هم در یکی از کتاب‌های خود با عنوان «استروماتیس» (Stromateis or Stromata (Pathwork)) از این مفهوم بوت سخن می‌گوید و بیان می‌دارد که این بوت هرچه که هست، نزد مردم هند آن‌چنان از ارزش و اهمیت برخوردار است که آن را تا مقام یک خدا بالا برده و ستایش می‌کنند (Rhys Davids, 1932: 2). لا کروز (Maturin Veysseyre La Croze, 1661-1739) مورخ و شرق‌شناس فرانسوی معتقد است که این بوت نام فردی بوده از کسانی که شرمه‌ها (Śramaṇas) خوانده می‌شدند. مگاستنس نیز بین آن‌ها و برهن‌ها تفاوت قائل می‌شد. لا کروز اضافه می‌کند که این شخص در واقع همان شخصی است که منابع مختلف او را بودا معرفی می‌کنند: «لا کروز توضیح می‌دهد که این بوت باید همان مردی باشد که در کتاب «ادورسوس جوینیانوم» (Adversus Jovinianum) اثر قدیس جروم یا هیرونیموس (Eusebius Sophronius Hieronymus Or Saint Jerome, 347 a.d.- 420 a.d.) و کتاب‌های متعدد دیگر نویسندگان دوران باستان، بودا نامیده می‌شده است» (App, 2010: 117). علاوه بر این سنت جرمی در آثار خود آورده است که «بودا از پهلوی یک زن باکره متولد شد» (Lopez, 2005: 1310) که بی‌شک به تشابهت به توصیف تولد بودا در متون بودایی نیست.

۲-۲- تماس‌های جهان غرب با شرق در عصر وسطی

اگر از زمان کلمنت اسکندرانی حدود ده قرن به جلو برویم، به دورانی می‌رسیم که اولین برخوردها و ارتباط‌های کلیسای کاتولیک و به‌طور کلی دنیای غرب، با فرهنگ و تمدن بودایی به‌طور رسمی و جدی صورت وقوع یافت. در این دوره، یعنی اواسط قرن سیزدهم میلادی، نمایندگانی از سوی پاپ اینوسنت چهارم (Pope Innocent IV, 1195-1254) به سمت مغولستان، به‌قصد ورود به مناطق بودایی-مذهب آسیا گسیل داشته شدند: «اولین تماس‌های دنیای غرب با دین و آیین بودا در آسیا در قرن سیزدهم، زمانی که پاپ اینوسنت چهارم، راهب‌های فرانسیسی و دومینیکنی را در قامت نمایندگان کلیسا به قلمروی خان مغول (منظور چنگیز خان، مؤسس و اولین خان بزرگ امپراتوری مغول) فرستاد، اتفاق افتاد» (De Jong, 1976: 8). در این دوره، نمایندگانی از سوی کلیسا به منظور شناخت سرزمین‌های ناشناخته و فرهنگ‌ها و آداب و رسوم مختلف رایج در آن به این مناطق فرستاده شدند که هرکدام بعد از بازگشت از مأموریت خود، شرح حال و تجربیات خویش را در کتاب‌هایی در قالب سفرنامه نوشتند. این کتاب‌ها تا به امروز هم باقی مانده است.

از جمله این کتاب‌ها است آثاری نظیر «یستوریا منگالوریوم» (Ystoria Mongalorum) نوشته جان بیان دیکارپینویی (John of Pian DiCarpino, ?-1252) راهب فرانسوی ایتالیایی که در سال ۱۲۶۶ وارد قلمروی مغول شد و یا کتاب «توصیف جهان» (Description of the World) نوشته مارکو پولو (Marco Polo, 1254-1324). کتاب دوم نسبت به آثار مشابه خود کامل‌تر و جامع‌تر است. مارکو پولو در سفرنامه خود از بودا با نام سَکیمونی برخان (Sakyamuni Burkhan) و یا سَگمونی برچان (Sagamoni Borcan) یاد می‌کند. وی بودا را اینگونه معرفی می‌کند: «او (بودا)، آنگونه که روایت است، فرزند پادشاهی بزرگ و ثروتمند بود و از درونی متعال و مقدس برخوردار بود؛ طوری که هیچ‌وقت نه به هیچ سخن دنیوی گوش می‌سپرد و نه به پادشاهی تن می‌داد» (The Book Of Ser Marco Polo, 1871: 257).

دکتر برتولد لوفر (Berthold Laufer, 1874-1934) متخصص زبان‌های آسیای شرقی درباره کلمه مغولی برخان (Burkhan) اعتقاد دارد که این اصطلاح قبل از ورود اندیشه‌های بودایی به منطقه مغولستان وجود داشته است و بین مغولان و ترکان ساکن در این سرزمین کاملاً رایج و مصطلح بوده است و بار معنایی آن هم با کلمه بودا -آن‌طور که در حال حاضر فهم می‌شود- تفاوت داشته است. این کلمه در درجه اول به معنای خدا یا خدایان و به‌طور کلی الوهیت و در درجه دوم به معنای نمود و یا تصویری از یک خدا بوده است. قول او در این باره چنین است: «برخان در زبان مغولی به‌هیچ‌وجه انحصاراً مفهوم منحصر بودا را نمی‌رساند؛ بلکه اول‌ازهمه، الوهیت، خدا یا خدایان، و در مرتبه دوم، نمود یا صورت یک خدا معنا می‌داد. ... این کلمه قبل از ورود دین بودا در این ناحیه به‌خوبی جا افتاده و در شکل و معنا تثبیت شده بود، اما متعاقباً به اسم بودا تبدیل شد» (Laufer, "Borkhan", 1917: 1311).

۲-۳- برخوردهای دنیای غرب در دوره جدید

حدود چهار قرن بعد از دوران مارکو پولو یعنی اواسط قرن هفدهم، با اقبال و توجه جدی‌تر دنیای غرب به اندیشه‌های هندی و بودایی روبه‌رو می‌شویم. این تماس‌ها و برخوردها عمدتاً از طریق روابط مستشاری و دیپلماتیک و تبلیغی مبلغان مسیحی رقم خورد و دانش اروپا از این دین در اوایل قرن نوزدهم به‌طور گسترده‌ای از گزارش‌های ثبت‌شده به‌دست این افراد در قرن‌های هفدهم و هجدهم نشأت می‌گرفت (Lopez, 2005: 1311). «در قرون هفدهم و هجدهم، مسافران و مبلغان، اطلاعاتی از زبان‌های هندی به‌دست آوردند و با برخی از کتاب‌های مربوط به ادبیات هندی آشنا شدند» (Nariman, 1923: 141).

به‌طور مثال، گزارش و توصیف دریانورد انگلیسی رابرت ناکس (Robert Knox, 1641-1720) که در خدمت دولت بریتانیا و برای کمپانی بریتانیایی هند شرقی (British East India Company) کشتی‌رانی می‌کرد، یکی از این موارد است. وی در یکی از سفرهایش به اسارت حکومت‌های محلی موجود در مسیر کشتی‌رانی خود درآمد و مدت نزدیک به بیست سال را در سیلان (Ceylon) یا سریلانکای امروزی در بند گذراند. او این سال‌ها را صرف شناخت محیط، طبقات اجتماعی، آداب‌ورسوم، فرهنگ‌های رایج و مذاهب و خدایانی کرد که در این منطقه به‌شکل‌های مختلف پرستش می‌شدند. حاصل این تجربیات، کتابی است بسیار حائز اهمیت در زمینه تاریخ و فرهنگ سریلانکا، با عنوان ارتباط تاریخی جزیره سریلانکا (An Historical Relation Of The Island Ceylon). وی در کتاب خود آنگاه که به توصیف مذاهب و خدایان مورد ستایش و پرستش این مردمان می‌پردازد، از خدایی با نام بودو (Buddou) سخن می‌گوید و اشاره می‌کند که این خدا برای پیروان پرستندگان، بسیار بزرگ، عالی‌مرتبه و مقدس شمرده می‌شده است. خدایی که او را حافظ و هدایت‌کننده ارواح می‌دانستند. به‌بیان ناکس «خدای بزرگ دیگری که او را بودو می‌نامند، وجود دارد که آزادی ارواح را متعلق به او می‌دانند. او کسی است که اعتقاد دارند یک بار به زمین آمده است و زمانی که اینجا حضور داشته است، معمولاً در زیر درخت بزرگ سایه‌داری که بگاگه (Bogagah) نام دارد، جلوس می‌کرده است» (Knox, 1681: 115).

در قرن هجدهم میلادی، نمایندگانی از سوی دولت بریتانیا به سوی بوتان (Bhutan) و تبت، عمدتاً با اهداف دیپلماتیک فرستاده شدند. از جمله می‌توان به جورج بوگل (George Bogle, 1746-1781)، دیپلمات و ماجراجوی اسکاتلندی اشاره کرد. وی اولین کسی است که به‌عنوان سفیر از طرف دولت بریتانیا و به انتخاب وارن هستینگز (Warren Hastings, 1732-1818)، فرماندار بریتانیایی هند در خلال سال‌های ۱۷۷۴ تا ۱۷۸۵ با مأموریت عقد معاهده دوستی بین ایالت بنگال و تبت به آن دیار اعزام شد (Youngusband, 1910: 7). شخصیت بعدی، توماس مانینگ (Thomas Manning, 1772-1840) نام دارد. مانینگ اولین انگلیسی‌زبانی است که وارد شهر لهاسا (Lhasa) در تبت شد. همچنین وی را اولین دانشجوی مطالعات چین‌شناسی (Sinology) در اروپا می‌دانند. او از سال ۱۸۰۰ تا ۱۸۰۳ در پاریس به مطالعه و پژوهش در زبان و فرهنگ چینی پرداخت. بعد از دوران تحصیل به آسیای شرقی سفر کرد و از بوتان، سفر خود را به مقصد تبت آغاز کرد. در سال ۱۸۱۱ مانینگ وارد شهر مقدس لهاسا شد و چندین ماه را در آنجا صرف شناخت فرهنگ تبت و دین بودای تبتی کرد. مانینگ در تبت مورد احترام و تکریم ساکنان و شخص دالایی لاما (Dalai Lama)، بزرگترین و مقدس‌ترین مقام در دین بودای تبتی قرار گرفت؛ تاجایی که توانست در ۱۷ دسامبر سال ۱۸۱۱ در محل اقامت زمستانی دالایی لاما، قصر پوتالا (Potala Place)، به حضور او شرف‌یاب شود (Youngusband, 1910: 37).

نامه‌ها، خاطرات، توصیفات و شرح مأموریت این دو شخصیت را کلمنتز آر. مورکهام (Clements Robert Murkham, 1830-1916)، جغرافی‌دان و کاشف بریتانیایی در سال ۱۸۷۶ در کتابی تحت عنوان *Narratives Of The Mission Of George Bogle To Tibet & Of The Journey Of Thomas Manning To Lhasa* جمع‌آوری و منتشر کرد. در این گزارشات، شرح مفصلی از شرایط سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و دینی منطقه تبت و مناسبات آن با دیگر نواحی آمده است. توصیفات و گزارشات آن‌ها هنوز هم در عصر حاضر در حوزه مطالعات دین بودا در تبت حائز اهمیت است. در قرن نوزدهم، تغییرات و تحولات مهم در روند آشنایی و شناخت دین بودا صورت گرفت. تا قبل از این قرن، بیشتر کاشفان و سیاحان و نمایندگان در آشنایی با دین بودا دست داشتند؛ اما از این قرن به بعد، این آشنایی‌ها صورت تحقیقات و مطالعات آکادمیک به خود گرفت؛ زیرا در این قرن، محققان، متخصصان و مترجمان به این حوزه پای گذاردند و تحقیق و بررسی این دین را از ابعاد مختلف آغاز کردند. به‌همین دلیل این قرن نقطه عطفی در تاریخ این آشنایی‌ها و مطالعات شد؛ طوری که باید این دوره را از دوره‌های قبلی جداگانه مورد بررسی قرار داد.

۳- مطالعات آکادمیک دین بودا

۳-۱- آغاز مطالعات

مطالعات درباره دین بودا که با عناوین دیگری نظیر بوداشناسی (Buddhology) و یا الهیات بودایی (Buddhist Theology) شناخته می‌شود، همگی اصطلاحاتی فنی و آکادمیک با دایره شمول گسترده‌اند که در مقام یک رشته دانشگاهی علمی، محصول تقریباً کمتر از دو قرن گذشته است. عنوان بودیسم (Buddhism) هم که برای این دین و تعالیم معلم و بنیان‌گذار آن نزد شرق‌شناسان غربی در نظر گرفته شده، در دوران جدید پدید آمده است؛ چنان‌که می‌توان گفت «مفهوم بودیسم حدود سه قرن پیش ابداع شده است» (Reynolds & Hallisey, 1987: 1087).

این دست از تحقیقات و پژوهش‌های عمیق دانشگاهی و رویکردهای مرتبط با آن تحت عنوان رشته مطالعات بودیسم با شروع مطالعات تطبیقی ادیان، مخصوصاً از اواسط قرن نوزدهم میلادی و با ظهور شخصیت‌هایی نظیر ویگو فازبول (Viggo Fausböl, 1821-1908)، ماکس مولر (Friedrich Max Müller, 1823-1900)، تی. دبلیو رایس دیویدز (Thomas William Rhys Davids, 1843-1922)، دی. تی. سوزوکی (Daisetsu Teitaro Suzuki, 1870-1966)، ادوارد کنزه (Edward Conze, 1904-1979) و در بین محققان معروف شرقی، سورندراناث داسگوپتا (Surendranath Dasgupta,)

Hajime (1887-1952)، سروپالی راداکریشنان (Sarvepalli Radhakrishnan, 1888-1975)، هاجیمه ناکامورا (Hajime Nakamura, 1912-1999) و محققان و پژوهشگران بسیار دیگر شکل گرفت. مباحث مربوط به این رشته در نتیجه بسط و گسترش آن در دانشگاه‌های معتبر دنیا، چه در آسیا و چه در اروپا، شدت و حدت بیشتری یافت. این امر از مهم‌ترین دستاوردهای علمی قرن نوزدهم و بیستم میلادی و به‌طور کلی عصر روشنگری (Age of Enlightenment) (Renaissance) در اروپا محسوب می‌شود. «این رویکرد (مطالعات دین بودا) با توسعه در اروپای بعد از عصر روشنگری و با گسترش مفهوم مطالعات تطبیقی ادیان ممکن شد» (Silk, 2004: 94).

شاید اولین تلاش‌هایی که در جهت شناخت بودا و دینش صورت پذیرفته، بیشتر از سر کنجکاوی بوده باشد؛ اما با گذشت زمان و شناخته‌شدن تدریجی متون مختلف و ادبیات بسیار گسترده و نیز کثرت اندیشه‌ها و فرق گوناگون این دین، تحقیقات و پژوهش‌ها در این زمینه از اهمیت و جدیت بیشتری برخوردار شد. اما اگر پرسش شود که به‌راستی شروع این مطالعات از چه تاریخی و با فعالیت‌های چه کسی آغاز شد، باید گفت آرا و انظار در این باره مختلف است.

برای مثال، می‌توان به ارنست رنان (Ernest Renan, 1823-1892)، مورخ و محقق ادیان فرانسوی و نویسنده کتاب ارزشمند مطالعات تاریخ ادیان (Studies In Religious History) اشاره کرد. رنان اعتقاد دارد که مطالعات جدی در خصوص دین بودا به‌صورت محققانه و علمی - آنگونه که از افسانه‌ها و خرافات پیرامون آن و پیرامون خصوصاً زندگی بنیان‌گذار آن برکنار شود - از قرن نوزدهم آغاز شده است. «دین بودا به‌راستی از کشفیات سدهٔ ما (کتاب در قرن نوزدهم نگاشته شده است) است. از زمان مارکو پولو که افسانهٔ لیتویستره سوتره (Lālitāvistara Sūtra) را می‌شناخت تا زمان پدر هوراک دلا پنا (Father Horace Della Penna)، چیزی جز افسانه و داستان از آسیای مرکزی به ما نرسیده است» (Renan, 1877: 58). همچنین رنان با ذکر نام مردی که اعتقاد دارد غرب از طریق تلاش‌ها و فعالیت‌های او با دین بودا آشنا شده است، بحث خود را ادامه می‌دهد. وی سر برایان اچ. هاجسن (Brian Houghton Hodgson, 1800-1894) را به‌عنوان کسی معرفی می‌کند که پرده از اوام و حجاب‌هایی که در افسانه‌ها و داستان‌های پیرامون دین بودا به‌وفور یافت می‌شد، برداشته است. به بیان رنان، «کسی که حقیقتاً پرده‌ها را کنار زد، برایان هاجسن بریتانیایی مقیم نپال بود» (Renan, 1877: 59).

۳-۲- فعالیت‌های برایان اچ. هاجسن

فعالیت‌های تحقیقاتی هاجسن آغازگر کار پژوهش و مطالعات بر روی متونی بود که مجموعهٔ متون مقدس سانسکریت تلقی می‌شد. این متون تا قبل از آن برای اروپاییان شناخته شده نبود. وی در مدت حضور خود در نپال موفق شد تعداد زیادی از این متون را پیدا کرده و جمع‌آوری کند و برای مراکز تحقیقاتی و کتابخانه‌های معتبر دنیا بفرستد: «مطالعهٔ این ادبیات در سال ۱۸۳۷ زمانی آغاز گشت که فرماندار بریتانیایی مقیم نپال، برایان هوتن هاجسن، ۸۸ متن بودایی سانسکریت را به پاریس فرستاد» (Silk, 2004: 96). وی سهم بزرگی در آشنایی و دستیابی محققان غربی به متون کهن بودایی سانسکریت داشته است. شناخته‌شدن برخی از مهم‌ترین سوتره‌های سانسکریت نظیر سده‌رمه پوندریکه سوتره یا سوترهٔ نیلوفر (Lotus Sūtra) (In Sanskrit: Saddharma Puṇḍarīka Sūtra) که بورنوف آن را ترجمه و منتشر کرد، به‌سبب تلاش‌ها و فعالیت‌های او بوده است. «در آغاز سال ۱۸۲۴، با کمک دانشمندان بودایی، هاجسن تعداد انبوهی از متون سانسکریت هندی بودایی را که در نپال حفظ و ماندگار شده بود، جمع‌آوری کرد و بین سال‌های ۱۸۲۷ تا ۱۸۴۵، بیش از چهارصد اثر را به کتابخانه‌هایی در کلکته، لندن، آکسفورد و پاریس فرستاد» (Lopez, 2005: 1311).

سؤال اساسی در آن دوره دربارهٔ خاستگاه این دین، یعنی سرزمین مادری آن بود و آن اینکه اگر هندوستان محیطی است که در آن این دین متولد شده، چرا نشانه‌های آن در آن سرزمین اندک است؟ بنابه اعتقاد رنان، هاجسن اولین کسی است که زمینهٔ آشنایی غربیان را با صومعه‌های بودایی در هند به‌همراه انبوهی از متون بودایی سانسکریت و پالی فراهم ساخته است.

بنابراین، دنیای غرب برای شناختن دین بودا در محیطی که در آن شکل گرفت، مدیون و مرهون فعالیت‌های تحقیقاتی این مرد است. «آقای هاجسن بنیادهای آسیاشناسی کلکته، لندن و پاریس را از وجود مجموعه‌ای گسترده از آثار بودایی نوشته‌شده به زبان سانسکریت در صومعه‌هایی ناشناخته در نپال و در سراسر هند مطلع کرد و بدین ترتیب منشأ و مبدأ دین بودا کشف شد» (Renan, 1877: 59).

۳-۳- ترجمه متون پالی و سانسکریت

از نیمه دوم قرن نوزدهم با تأسیس مرکزهایی نظیر انجمن متون پالی (Pāli Text Society) که در سال ۱۸۸۱ به‌همت تی. دلیو رایس دیویدز برپا شد، متون مقدس بودایی از زبان پالی به انگلیسی برگردانده شد و کار تفسیر و شرح و بررسی آن‌ها آغاز. به عبارتی مطالعه عمیق و جدی دین بودا در خاستگاهش، هندوستان، با تفکر و تأمل بر ادبیات و متون پالی و سانسکریت آغاز شد و اولین تلاش‌های محققان برای شناخت این دین -در صورت اولیة آن- در مطالعه این متون خلاصه می‌شد. در این راستا متن‌هایی نظیر *دَمَه‌پَدَه* (Dhammapada) و *جانکه‌ها* از اولین آثاری بود که به‌دست محققان عمدتاً غربی از پالی به انگلیسی برگردانده شد. از این تاریخ به بعد بود که تدریجاً برجسته‌ترین آثار متمرکز بر دین و آیین بودا توسط محققان و مستشرقان نگاشته شد. برای مثال می‌توان به فعالیت‌های تحقیقاتی یکی از پیشگامان دانمارکی مطالعات متون پالی یعنی ویگو فازبول اشاره کرد. ترجمه وی از *دَمَه‌پَدَه* از اولین کارها و پژوهش‌ها و مهم‌ترین دستاوردهای متقدم محققان حوزه بوداشناسی در خصوص ترجمه و شناخت متون و آثار زبان پالی بود. به بیان جاناناتان سیلک، استاد مطالعات دین بودا، «در میان مهم‌ترین تألیفات متقدم مربوط به ادبیات پالی، می‌توان از نسخه سال ۱۸۵۵ *دَمَه‌پَدَه* اثر ویگو فازبول نام برد» (Silk, 2004: 96). علاوه بر این وی از سال ۱۸۷۷ هم کار بررسی جاتکه‌ها را شروع کرده و اولین مجلد آن را در همین سال منتشر کرد (De Jong, 1976: 24).

۴- معرفی اشخاص سرآمد در مطالعات دین بودا

اکنون اشاراتی به فعالیت‌ها و اقدامات زوج محقق و دانشمند رایس دیویدز می‌کنیم. پیشرفت و توسعه حوزه هندشناسی (Indology) مرهون اهتمام و مطالعات آن دو است.

۴-۱- تی. دلیو. رایس دیویدز

تی. دلیو. رایس دیویدز در دوازدهم مه سال ۱۸۴۳ در شهر اسکس (Essex) انگلستان متولد شد. وی تحصیلات آکادمیک خود را در آلمان آغاز کرد و تحت نظر ای. اف استنزلر (Adolf Friedrich Stenzler, 1807-1887)، استاد شرق‌شناسی و هندشناس برجسته، به مطالعه متون سانسکریت پرداخت (Ridding & Tin, "Obituary: Professor T.W Rhys Davids", 1923: 201). رایس دیویدز بعد از اتمام این دوره به سریلانکا رفت و با متون پالی مکتب تهرواده دین بودا آشنا شد و آن‌ها را بسیار مهم یافت؛ چنان‌که بقیه عمر خود را صرف مطالعه و پژوهش بر این متون و ترجمه و تفسیر آن‌ها کرد. تی. رایس دیویدز فعالیت‌ها و کارهای برجسته‌ای در توسعه مطالعات دین بودا انجام داد. شاید درخور توجه‌ترین آن‌ها تأسیس انجمن متون پالی بود که به مرکزی علمی برای تحقیقات و پژوهش‌های جدی سنت پالی دین بودا در لندن مبدل شد. علاوه بر این وی اقدامات مؤثری در بنیاد نهادن مؤسسه‌هایی نظیر آکادمی بریتانیا (British Academy) و مدرسه مطالعات شرق‌شناسی لندن (London School of Oriental Studies) انجام داد. به‌غیر از کارهای تحقیقاتی، تی. رایس دیویدز، سمت استادی متون پالی را در دانشگاه‌های مختلف برعهده داشت. وی در دانشگاه لندن از سال ۱۸۸۲ تا ۱۹۰۴ به تدریس متون پالی پرداخت. همچنین در سال ۱۹۰۵ دانشگاه منچستر، کرسی استادی ادیان تطبیقی را به وی اهدا کرد. دکتر رایس دیویدز همواره در تلاش بود تا مطالعات متون پالی و به‌طور کلی سنت تهرواده‌ای (Theravāda Tradition) دین بودا را در بریتانیا ترویج کند؛ چراکه جامعه آن روز اروپا را نیازمند حقایق و مفاهیمی می‌دانست که در متون این مکتب می‌یافت. «وی در متون بودایی

پیمای را یافته بود که احساس می‌کرد غرب بدان نیازمند است؛ پیمای که زندگی خود را وقف آن کرد» (Harris, 2006: 127). تی. رایس دیویلز در طول عمر خود به همراه چند تن از دیگر محققان با تألیف مقالات و آثار بسیار، کمک فراوانی به توسعه و پیشرفت مفاهیم بودایی در اروپا کرد (Baumann, 2004: 226). از جمله آثار برجسته وی می‌توان به مواردی نظیر داستان‌های تولد بودا (داستان جاتکه‌ها) (Buddhist Birth Stories (Jataka Tales), 1880)، ادبیات و تاریخ دین بودا (Buddhism Its History And Literature, 1907) و... اشاره کرد.

۴-۲- کرولاین رایس دیویلز

کرولاین رایس دیویلز (Caroline Augusta Foley Rhys Davids, 1857-1942) در کنار همسر خود یکی از برجسته‌ترین و ممتازترین محققان حوزه مطالعات بوداشناسی محسوب می‌شود. وی به‌عنوان مترجم و مفسر متون بودایی، مخصوصاً متون پالی شناخته می‌شود. کرولاین در ۲۷ سپتامبر ۱۸۵۷ در شرق اسکس به دنیا آمد. تحصیلات ابتدایی را در خانه و نزد پدر خویش آغاز کرد؛ اما بعدها برای مطالعه فلسفه و روان‌شناسی به لندن رفت. وی به فلسفه هند علاقه‌مند شد و از طریق یکی از استادانش برای تکمیل مطالعات به تی. رایس دیویلز، همکار و همسر آینده خود، معرفی شد. در زمینه متون سانسکریت هم وی مطالعاتی داشت و مقالاتی درباره آن نگاشت. از دیگر حوزه‌هایی که وی در آن به تحقیق و پژوهش پرداخت، موضوع روان‌شناسی و جایگاه آن در آیین بودا بود. حاصل مطالعات وی در این زمینه کتابی با عنوان روان‌شناسی دین بودا (Buddhist Psychology: An Inquiry into the Analysis and Theory of Mind in Pāli Literature, 1914) شد. وی در کنار کارهای تحقیقاتی خود در دانشگاه‌ها و مراکز مطالعاتی مختلف مثل دانشگاه منچستر به کار تدریس می‌پرداخت. همچنین ریاست انجمن متون پالی را بعد از درگذشت همسر خود از سال ۱۹۲۲ برعهده داشت. سهم وی در ترجمه و شناخت متون پالی دین بودا بسیار قابل ملاحظه است. برخی از مهم‌ترین و دشوارترین متون پالی بودایی اولین بار به دست او ترجمه و تفسیر شد. به بیان داون نیل، محقق مؤسسه مطالعات بودایی در ایالت کالیفرنیا آمریکا، «کرولاین رایس دیویلز در ترجمه بیش از بیست متن از ادبیات پالی و تفاسیر آن‌ها دخیل بود» (Neal, 2014: 15-31). از جمله این متون می‌توان به متن‌های ابیدمه پیتکه (Abhidharma Pitaka in Sanskrit: Abhidharma Piṭaka (Basket Of Special Doctrine)) و قسمت‌هایی از سوت پیتکه (Sutta Pitaka in Sanskrit: Sūtra Piṭaka (Basket Of Discourse)) اشاره کرد. این آثار و کتاب‌ها و مقالات فراوان دیگر در ارتباط با مکتب پالی آیین بودا وی را به یکی از سرشناس‌ترین و بزرگ‌ترین محققان مکتب تهروده دین بودا و صاحب‌نظران این حوزه تبدیل کرده است. آثاری نظیر «دین بودا: مطالعه هنجارهای بودایی» (Buddhism: A Study of the Buddhist Norm, 1912)، «طرح کلی آیین بودا: انگاره تاریخی» (Outlines of Buddhism: A Historical Sketch, 1934) و «تولد روان‌شناسی هندی و پیشرفت آن در آیین بودا» (The Birth of Indian Psychology and its Development in Buddhism, 1936) از جمله تألیفات وی است.

۵- نتیجه‌گیری

حوزه مطالعات بودایی با گذشت زمان و پیدایش طیف وسیعی از شرق‌شناسان و مطرح‌شدن نظریه‌های مختلف به یکی از جدی‌ترین حوزه‌های بحث و اندیشه در دایره علوم انسانی مبدل شد. این شاخه از مطالعات به حوزه‌ای از دانش‌های علوم انسانی اشاره دارد که به‌طور گسترده و برپایه روش‌های علمی (Science-based) دین بودا را بررسی می‌کنند. هندشناس سوئیس، سی. رگمی (Constantin Regamey, 1907-1982) در کتاب خود با عنوان کتاب‌شناسی فلسفه بودایی (Bibliographie der Buddhistischen Philosophie, 1950) سه مکتب عمده مطالعات مربوط به دین بودا را با اسامی مکتب‌های انگلیس و آلمان (Angelotgerman School)، مکتب لنینگراد (Leningrad School)، و مکتب مدرن (Modern Schools) معرفی می‌کند (Wolfgang, 1976: 15). همچنین باید به مکتب فرانسه-بلژیک (Franco-Belgian school) در تحقیقات دین بودا اشاره کرد. برونوف را می‌توان پدر این مکتب دانست (Silk, 2004: 96). علاوه‌براین با در نظر گرفتن کارهای انجام‌شده می‌توان تحقیقات و مطالعات بودایی را در چهار محور خلاصه کرد:

- ۱- مطالعات سنت سانسکریت در میان مجموعه متون بودایی سانسکریت از نپال و پخش آن‌ها در کتابخانه‌های مختلف در هند و اروپا توسط بی. اچ. هاجسن (۱۸۲۱ تا ۱۸۴۱).
- ۲- مطالعات متون تبتی هم‌زمان با چاپ فرهنگ لغت انگلیسی-تبتی توسط کزوما دی کروز (۱۸۳۴).
- ۳- مطالعات متون پالی به‌واسطه چاپ فرهنگ لغت انگلیسی-نپالی توسط آر. سی. چیلدرز (R.C. Childers, 1838-1876) (۱۸۷۵) و تأسیس انجمن متون پالی (۱۸۸۱).
- ۴- مطالعات متون چینی از زمان چاپ کتاب «فهرستی از ترجمه‌های چینی تریپیتکه بودایی (A Catalogue of The Chinese Translation of The Buddhist Tripitaka, 1883) اثر نانجو بونیو (Nanjō Bun'yū, 1849-1927) (Jaini, 2012: 320).

منابع

- حکیمی فر، خلیل. (۱۳۹۸). قانون وابستگی متقابل؛ بنیانی برای صلح در دین بودا. *مطالعات شبه‌قاره*، ۱۱ (۳۶): ۳۳-۵۲.
- ضیایی، سید عبدالحمید. (۱۳۹۳). تأثیرپذیری تصوف ایرانی از آیین بودا با تمرکز بر اندیشه مداراطلبی و شفقت بر خلق. *مطالعات شبه‌قاره*، ۱۱ (۲۱): ۹۹-۱۱۸.
- App, U. (2010). **The Birth of Orientalism**, University of Pennsylvania Press, Pennsylvania.
- Baumann, M. (2004). **Europe**, Encyclopedia of Buddhism, Robert E Buswell (ed.), vol 1, USA, Thomson Gale Publications.
- De Jong, J.W. (1976). **A Brief History of Buddhist Studies in Europe and America**, Bharat- Bharati Publications, New Delhi.
- Harris, E. J. (2006). **Theravāda Buddhism & The British Encounter**, Routledge, London & New York.
- Hunter, W. W. (1907). **A Brief History of The Indian Peoples**, Clarendon Press, Oxford.
- Jaini, P. S. (2012). **Buddhist Studies In Recent Times**, 2500 Years of Buddhism, P.V Bapat (ed.), New Delhi, Publications Divisions.
- Knox, R. (1681). **An Historical Relation of The Island Ceylon**, Royal Society, London.
- Laufer, B. (1917). **Burkhan**, Journal of The American Oriental Society, no 36, James a Montgomery, George c o hass, Ch. (eds.). no 36, USA, American Oriental Society.
- Lopez, D. S. (2005). **Buddhist Studies**, Gale Encyclopedia of Religion, Lindsay Jones (ed.), vol 2, USA, Thomson Gale Publications.
- Marco Polo. (1871). **The Book of The Ser Marco Polo**, Henry Yule (trans), vol 2 London, John Murray Publications.
- McCrinde, J.W. (1877). **Ancient India as Described by Megasthenes & Arrian**, Trumber & Co, London.
- Nariman, G.K. (1923). **Literary History of Sanskrit Buddhism**, Indian Book Depot, Bombay.
- Neal, D. (2014). **The Life & Contributions of CAF Rhys Davids**, The Journal of The Sati Centre for Buddhist Studies, gil fronsdal, Jeff hardin (eds.), vol 2, California, the sati press.
- Rawlinson H.G. (1916). **Intercourse Between India & Western World**, Cambridge University Press, Cambridge.
- Renan, E. (1877). **Studies In Religious History**, Scribner & Welford, New York.
- Reynolds, F. E., Hallisey, Ch. (1987). **Buddhism: An Overview**. Gale Encyclopedia of Religion, lindsay, jones (ed.) vol 2, USA, Thomson Gale Publications.
- Rhys Davids, C. (1932). **A Manual of Buddhism**, The Sheldon Press, London.
- Ridding, C.M., Tin, Pe Maung. (1923). **Obituary: Professor T.W Rhys Davids**, vol 3, Bulletin Of The School Of Oriental Studies, London, University Of London.
- Silk, J. A. (2004). **Buddhist Studies**, Encyclopedia of Buddhism, Robert E buswell (ed.), vol 1, USA, Thomson Gale Publications.
- The Jātaka Or Stories of The Buddha's Former Births**. (1901). e.b cowell (ed.), W.H.D Rouse (trans.), vol 3, Cambridge, Cambridge University Press.
- Wolfgang Schumann, H. (1976). **Buddhism: An Outline of Its Teachings and Schools**, Rider and Company, London.
- Younghusband, F. (1910). **India & Tibet**, John Murray Publications, London.